

Dan BERINDEI

În mijlocul cetății

AcademicA

comunicare(●)ro

Redactor: Lucian Pricop
Tehnoredactor: Cristian Lupeanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BERINDEI, DAN

În mijlocul cetății / Berindei Dan; pref.: Dan Berindei. –
București: Comunicare.ro, 2009
ISBN 978-973-711-234-7

I. Berindei, Dan (pref.)

94(498)

Copyright © Dan Berindei, 2009 pentru prezenta ediție.

Cuprins

Argument / 9

Partea I. Gânduri despre lume și viață / 13

Ritm și evoluție / 15

Egalitatea / 17

Limitele compromisului / 21

Comportamente trecute / 29

Mutații / 34

Valorile culturale în epoca contemporană / 36

Monumentele istorice / 39

Trupul națiunii / 42

Țara / 44

Partea a II-a. Istoria astăzi / 47

Pledoarie pentru științele omului / 49

„Doamne, ocrotește pe istoric!“ / 51

Ne învață ceva istoria? / 54

Trecutul imprevizibil / 60

Istoria, între partizanat și adevăr / 67

Istorie și politică / 70

Istoria – factor fundamental în existența românilor / 76

Ce loc ocupă patria în educația românilor / 83

Istorie și educație națională / 86

Uitarea trecutului amenință viitorul oricărei nații / 90

Din nou despre manualele de istorie / 94

Un tablou al devenirii românilor / 100

Istoria ca liant cultural al dialogului Est-Vest / 104

Partea a III-a. Pe drumurile tranziției / 109

- Unele paralele istorice / 111
- Moderatie, cumpătare, înțelepciune / 116
- Despre românitate / 120
- Atitudini / 125
- Respectul posterității / 127
- Interesul național / 130
- Educație / 133
- Parisul și micul Paris / 136
- Manta de vreme rea / 138
- Toleranță / 140
- Noile dogmatisme / 142
- Climat de tranziție / 144
- De ce nu s-a schimbat nimic? / 146
- Căturarii / 148
- Renașterea conștiinței naționale –
„cheia reînvierii României“ / 150
- Modele și efort național / 153
- Toleranță și *fair play* / 155
- Drumul național / 157
- Semne bune / 159
- Elitele / 161
- Invazia răului / 163
- Republică și monarhie / 165
- Mass-media și manipularea / 167
- Educație civică, națională și europeană / 169
- Îngrijorare / 173
- Pledoarie pentru monumentele țării / 176
- Identitatea noastră și Europa / 180
- Respectarea dezvoltării armonioase a Capitalei / 182
- O speranță! / 185
- Națiune și naționalism astăzi / 187
- Impactul mass-media / 190
- Orașul nostru / 194
- Deosebiri și asemănări / 197

Inundațiile și primejdii ale viitorului /	200
Redresarea și noi... fiecare /	204
Din problemele noastre /	208
Menirea Academiei Române /	212
Biblioteca Națională /	217
Proprietatea funciară de stat /	220
Regresul instrucțiunii publice /	222
Mass-media – rolul și responsabilitatea ei /	225
Monumentele din București /	229
Educația în zilele noastre /	232
România veșnică /	235

Ritm și evoluție

În vremea lui Ludovic al XV-lea distanța dintre Paris și Lyon era străbătută în cinci zile față de cele șase zile necesare romanilor (cu aproape două mii de ani înainte), pe vremea când Cezar a cucerit Galia! Un secol mai târziu, saltul realizat în înfrângerea distanțelor și a timpului a fost uriaș. Trenurile din timpul celui de-al Doilea Imperiu al lui Napoleon al III-lea nu erau T.G.V.-urile, care fac astăzi mândria binemeritată a francezilor, dar oricum; distanța Paris-Lyon se putea parcurge, în 1855, în numai zece ore. Ritmul istoric se schimbase!

Revoluția industrială din Anglia veacului al XVIII-lea vedetizase mașina cu abur, dar în secolul al XIX-lea nu s-a asistat doar la utilizarea forței vaporilor în transporturile pe uscat ori pe mare, mărindu-se viteza și siguranța călătoriilor, deoarece, curând, puterea electricității și a motorului cu explozie aveau să ducă la noi revoluții în viața umanității. Inventat în Germania, dar găsindu-și, prin americanul Morse, deplina utilitate și aplicabilitate, telegraful se va răspândi grabnic în întreaga lume, întrecându-se, în privința puterii de răspândire, cu rețelele de căi ferate. Omenirea, supusă unui proces spectaculos de dezvoltare tehnică, s-a găsit cuprinsă, totodată, într-un lanț de interconexiuni. Lumea a îmbrăcat alte haine, iar saltul înregistrat între sfârșitul secolului al XVIII-lea și cel al veacului al XIX-lea a fost uriaș!

Secolul al XX-lea s-a desfășurat apoi înglobând, în 36500 de zile ale sale, două îngrozitoare războaie mondiale și tragi-cele experiențe pentru umanitate ale totalitarismelor de stânga și de dreapta. Victimele războaielor și represiunilor au fost

mai numeroase ca oricând. Dar, totodată, veacul a fost tot atât de extraordinar ca și cel care l-a precedat. Ritmul dezvoltării nu a fost încetinit, ci, dimpotrivă, a atins parametri de necrezut. Avionul și racheta, forța atomului – atât de primejdioasă, dar oferind și infinite posibilități de utilizare pașnică – aselelizarea și zborurile cosmice și mai ales explozia lumii informaticii – „computerul nostru cel de toate zilele“! – au dat noi dimensiuni umanității.

În fața omenirii s-au ridicat însă și *noi dușmani* – poluarea, încălzirea planetei și dereglările climatice, explozii demografice pe unele continente, conjugate cu sărăcia acută din țările mai puțin dezvoltate ale planetei etc. –, iar aceștia îi însoțesc pașii în tulburătorul nou mileniu al III-lea, împreună cu sângeroase conflicte și cu... răutatea omenească. Este poate ceasul al doisprezecelea al omenirii! Vor înțelege oamenii că este timpul conlucrării, al unei reale mondializări, în care cel puternic și bogat să-l ajute pe cel slab și sărac, în care modelul „global“ să rezulte din *însușirea* celor mai importante realizări și cuceriri ale tuturor popoarelor de-a lungul secolelor și nu din impunerea – inclusiv prin presiuni economice, politice și militare – a unui model-tip artificial sacralizat!

Am vrea ca lumea falansteriană și utopică a lui Charles Fourier să devină o realitate, ca „puterea armonică“ să se instaureze în sufletele tuturor și – ca și Ion Ghica, cu peste un veac și jumătate în urmă – să ne vedem zburând purtați de antivulturi și plutind pe mările lumii trași de antibalene! Utopie și speranță!

„Tomis“, anul VI (XXXVI), nr. 8 din august 2001

Egalitatea

„Egalitatea naturală ori morală este... întemeiată pe natura umană comună tuturor oamenilor, care se nasc, cresc, trăiesc și mor în același fel“, scria Jaucourt în *Enciclopedia* franceză a veacului al XVIII-lea, una dintre cele mai de seamă opere ale spiritualității omenirii. Dar dincolo de această egalitate naturală, oamenii au fost de la începuturile societății umane supuși unei inegalități tot atât de firești ca și egalitatea naturală. Inegalitatea a fost din totdeauna impusă de diverși factori, unii rezultând din caracteristicile individuale ale fiecărui om, depinzând din însușiri și capacități, altele însă legate de naștere, de putere și de bogăție, deci de elemente care n-au rezultat neapărat din propriile însușiri și care nu rareori sunt ereditare.

În orice societate, oamenii se grupează pe o scară ierarhică, fiecare așezat pe o anumită poziție și îndeplinind anumite funcții și această împărțire a existat încă de la începuturile omenirii, când cel dotat cu însușiri de forță, dar și cu capacități mai deosebite de ordin intelectual se impunea ca un conducător firesc al respectivei comunități, iar ceilalți membri ai ei îndeplineau în sânul acesteia sarcini corespunzătoare dotării lor, deoarece este evident că oamenii nu se nasc având cu toții identice însușiri și că pe acestea ei nu și le dezvoltă ulterior în mod egal! Dar, totodată, năzuința spre egalitate a însoțit necontenit omenirea în mersul ei înainte, deși concretizarea ei deplină rămâne încă în domeniul utopiei...

În societățile umane anterioare celor moderne inegalitatea era un loc comun, căpătând uneori accente deosebite. Ce era

oare sclavul antichității și iobagul Evului Mediu? Condiția lor, mai ales a celor dintâi, era apropiată de cea a animalelor domestice! Dar și cei ce nu aparțineau acestor categorii sociale, situate la baza piramidei, nu beneficiau de o situație de egalitate, ci dimpotrivă, deoarece erau grupați în categorii sociale, în genere greu permeabile una față de cealaltă. Nu se trecea ușor din „starea a treia“ în rândurile nobilimii și nici din rândurile nobilimii mici în cele ale marii nobilimi. Societatea exista ierarhizată, fiecare își avea un anume loc și promovarea socială, deși posibilă, reprezenta de obicei excepția și nu regula.

Secolul al XVIII-lea, cel al Luminilor și al „ideilor franceze“, a revoluționat ordinea socială, deschizând drum egalității. „Dacă se cercetează în ce consistă cel mai mare bun al tuturor, ceea ce trebuie să fie ținta oricărui sistem de legislație, se va constata – scria, în 1762, Jean-Jacques Rousseau în *Le contrat social* – că totul se reduce la doi factori principali: *libertatea și egalitatea*“. Mai realist, Voltaire definea egalitatea în *Dicționarul filozofic*, ca fiind „în același timp lucrul cel mai firesc și în același timp cel mai himeric“. În *Enciclopedie* se recunoștea că egalitatea absolută n-ar fi putut fi întâlnită decât într-o „republică ideală“ și că oamenii „se nasc în *egalitate*“, dar că „ei nu puteau rămâne (în această situație)“. În schimb, *egalitatea naturală*, potrivit *Enciclopediei*, impunea tuturor să-și trateze „inferiorii“ ca fiindu-le „egali“ și evitând să-i jignească și de asemenea, se cerea oricui care n-a „dobândit“ un „drept special“ să nu „pretindă mai mult decât ceilalți, ci dimpotrivă să-i lase să se folosească și ei, de asemenea, de aceleași drepturi pe care și le atribuie sineși“; în sfârșit, un drept comun se recomanda a fi folosit „în comun“, ori alternativ sau să fie „împărțit în părți egale“ între cei care-l aveau.

Revoluția din 1789 a reprezentat un mare pas înainte în „egalizarea“ societății moderne. *Declarația drepturilor omului și cetățeanului* a proclamat că „Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi“. *Egalitatea* a fost așezată la loc de cinste,

alături de *libertate* și *fraternitate*, formând cu acestea un triplic cu funcții decisive în noile destine ale umanității moderne.

În realitate, a fost realizată mai ales egalitatea *în fața legii*, în schimb egalitatea *politică*, ca și cea *socială*, au rămas mai departe nedesăvârșite, aducerea la un „numitor comun“ fiind imposibilă! Egalitatea politică a întârziat mult a fi înfăptuită, deoarece femeile n-au dobândit drepturi egale – și nu pretutindeni! – decât în secolul al XX-lea, deoarece votul universal a fost și el introdus doar treptat, începând cu Franța, în urma revoluției din 1848 (în România el a fost adoptat abia după Primul Război Mondial) și de el n-au beneficiat (și în unele locuri nu beneficiază nici astăzi!) femeile, iar tinerii și-au făcut cu greu loc, treptat, în spațiul egalității politice! Drepturile de egalitate în fața legii au fost (și în parte rămân) relative din cauza complicațiilor de procedură, a termenelor, a costului taxelor și a sumelor necesare pentru retribuirea avocaților; s-ar mai putea adăuga că membrii juriului, unde acesta există, sunt și ei desemnați din anumite categorii sociale, ceea ce afectează ideea de egalitate! În sfârșit, legile de fier ale istoriei mai arată că orice egalizare schematică (așa cum a fost încercată în societatea „comunistă“) nu reprezintă decât o firmă aparent luminoasă, în spatele căreia se ascunde în realitate o flagrantă inegalitate socială și politică.

Societatea omenească contemporană reprezintă un organism complex, care cuprinde înăuntrul său categorii variate, cu nivele de formare deosebite și mai ales cu stări materiale diferite, iar, înăuntrul acestor categorii, indivizii, la rândul lor, sunt diferit înzestrați, ceea ce, evident, nu poate asigura o „uniformizare“. Egalitatea nu poate fi deplină și mersul istoriei nu face decât să confirme acest lucru. Ceea ce se poate asigura este doar o egalitate „de start“ și una de „final“! Ne naștem egali și moartea ne este comună tuturor. Dincolo de aceasta, societatea cuprinde *în mod inevitabil* categorii beneficiind de un anumit statut și indivizi care, dotați în mod